

'Zorgboerderijen' is een commerciële bijlage bij NRC Handelsblad
zaterdag 21 september 2013

Zorgboeren vitaliseren de zorg

Oud-wethouder Amsterdam
Marijke Vos:

“Stad heeft platteland nodig.”

Bij de voorplaat

Een van de doelstellingen van het beleid van de rijksoverheid is om mensen met een beperking zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Zorgboerderijen kunnen daar aan bijdragen. Een zinvolle dagbesteding helpt mensen met een beperking en ontlast hun partners of andere mantelzorgers. De zorgboerderijen hebben die unieke combinatie van dagbesteding en zorg goed opgepakt, al zit er her en der wat kaf onder het koren. Niet iedere zorgboer is adequaat toegerust voor de vaak ingewikkelde taken. De mooiste combinatie is een boerenbedrijf dat optimaal functioneert met de zorg daarin ingebed. Hygiëne en veiligheid en de bedrijfsvoering moeten op elkaar zijn afgestemd. Maar over het algemeen ervaren de gebruikers van die zorg het als weldadig, keren ze zo veel mogelijk terug en worden ze vaak gezonder en initiatiefrijker. Meer dan 23.000 mensen (ca. 10% van de totale zorgvraag) gaan iedere dag “de Boer op”. Een klein aantal, meestal kinderen overnacht er ook.

In het totaal zijn er ruim 1500 zorgaanbieders in het groen, 735 hiervan zijn zorgboeren met het kwaliteitskeurmerk die lid zijn van de Federatie Landbouw en Zorg. De sector behaalt een omzet van naar schatting € 90 miljoen. De doelgroepen die van deze dienstverlening gebruik maken zijn: ouderen, ouderen met dementie, mensen met een psychische hulpvraag, mensen met een verstandelijke beperking, ex-verslaafden, jongeren met gedragsproblemen, kinderen met autisme, mensen met een burn-out en (ex) gedetineerden. Het aanbod breidt zich uit naar andere zorgvragers.

Onderwijs, leerwerkplekken, sociale activering en arbeidstoeleiding zijn bij de zorgboer inmiddels ook in beeld. Wie met deze aantallen en cijfers aan de slag gaat kan uitrekenen dat een zorgboer hier nooit rijk van zal worden. Zij deden inmiddels al aan wat “verbrede landbouw” werd genoemd. Het produceren van voedsel, natuurbeheer en dan nu aangevuld met zorg. Voor dat laatste aspect zijn professionele mensen nodig die de opvang van (gemiddeld) tien “hulpboeren” kunnen begeleiden. Dat vereist onder andere goede sanitaire voorzieningen, een kantine en veiligheidsmaatregelen. Een ambitieuze deelnemer met een geestelijke beperking mag er natuurlijk niet vandoor gaan met de tractor. Dit Nederlandse initiatief om de agrarische wereld met de zorgwereld te combineren trekt ook internationaal steeds meer aandacht. Elders in Europa worden deze ontwikkelingen met belangstelling gevolgd. De schaalvergroting die door de Brusselse regelgeving in de afgelopen decennia is afgedwongen, de groei die ook de afnemers van melk hebben doorgemaakt tot machtige, prijsbepalende ondernemingen, de quota, regelgeving op tal van terreinen, zijn zaken die niet elke boer aanspreken. Sommigen hebben liever kleinschaligheid. Gecombineerd met een nieuwe passie: de best mogelijke zorg voor mensen die dat nodig hebben. Alleen maar voordelen. Een grote groep mensen vindt zingeving en dagbesteding, de boeren houden hun inkomen op peil en de landschappelijke aanblik blijft behouden. Het blijft gewoon de boerderij die daar soms al eeuwen staat. Tenslotte. De zorg voor de deelnemer wordt betaald uit o.a. de AWBZ, PGB en uit de eigen bijdrage. Er komt een transitie aan naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Veel organisaties waaronder het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) hebben vastgesteld dat er onvoldoende samenwerking met de buurgemeenten is. Boeren kennen de beslissers bij die gemeenten niet en de betrokken ambtenaren hebben het zorgaanbod in hun regio onvoldoende in beeld. Zij moeten ook “de boer op”. En de zorgboer of boerin moet dus ook nog gaan netwerken. Daarbij helpt deze bijlage wellicht.

Jaap Kos

COLOFON commerciële bijlage “Zorgboerderijen” “Zorgboerderijen” is een commerciële bijlage bij NRC Handelsblad. De inhoud valt niet onder de redactionele verantwoordelijkheid van NRC Handelsblad en nrc.next.	Vormgeving: TradeMARC Design&Layout, Rotterdam www.marcvangijn.nl	Fotografie: Guy Ackerman Margreet Duinker	Traffic manager: John Wesselman
Een productie van: Smeding Media & Management B.V. Ron Smeding – smeding@luna.nl	Met redactionele medewerking van: Geert-Jan Baan Wiebe Cool Margreet Duinker Martjelein Elings Elte Jan Visser	Voor meer informatie over commerciële bijlagen: NRC Customer Media Wilfred Mons (w.mons@nrc.nl) 020 - 755 3223	Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd of gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van NRC Customer Media en/of andere auteurs-rechthebbenden. NRC Customer Media kan geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de volstrekte juistheid en volledigheid van alle in deze uitgave opgenomen teksten en beelden. Alle genoemde gegevens zijn onder voorbehoud.
Hoofredactie: Jaap Kos – comkoscom@gmail.com	Met dank aan: Carla Schröder	Commercieel directeur: Martijn Standaart (m.standaart@nrc.nl)	

Marijke Vos en Ton van der Biezen

“Zorgboeren houden het platteland vitaal en leveren relatief goedkope zorg.”

“We zijn de laatste jaren enorm gegroeid; steeds meer mensen weten de weg naar de zorgboer te vinden. Maar bij nog te veel instanties die mensen door kunnen verwijzen ontbreekt de voldoende kennis van de mogelijkheden die wij bieden.”

Marijke Vos (56) oud-wethouder van de gemeente Amsterdam en lid van de Eerste Kamerfractie van Groen Links vindt het voorzitterschap van de Federatie Landbouw en Zorg een logische ontwikkeling in haar loopbaan. “Het lijkt wellicht vreemd, zo’n wethouder uit de grote stad die zich nu met het platteland bezighoudt, maar dat is het niet. In mijn portefeuille zaten onderwerpen als zorg en milieu. In die periode leerde ik ook Jaap Hoek Spaans kennen (zie elders in deze Special) en zo zaten de boeren toen al letterlijk bij me aan het bureau. Bovendien heb ik biologie gestudeerd in Wageningen. Ik bracht een groot deel van

mijn jeugd door in Rosmalen; op weg naar school kwamen we langs de slager waar soms een koe op de stoep stond, waarvan we wisten dat die er’s middags niet meer zou zijn. Dan was het dier geslacht. Je wist als kind waar het vlees vandaan kwam, nu is het allemaal zo anoniem; je weet niet meer wat er gebeurt. Toen ik in 2011 voor deze baan werd gevraagd vielen eigenlijk een heleboel dingen op zijn plaats. Ik ben er een paar dagen per maand mee bezig en het is dus goed te combineren met mijn andere activiteiten.”

Vervolg op volgende pagina ►

Marijke Vos op De Amstelluyn:
“Ik ben graag op bezoek bij deze bijzondere zorgboerderij, de enige die een wijngaard heeft en waar wijn wordt gemaakt. Net als bij mijn tweede huis in Frankrijk.”

Ton van der Biezen: "Op de zorgboerderij zie je mensen opbloeien."

◀ Vervolg van vorige pagina

Ton van der Biezen (59), door ZLTO bij de Federatie Landbouw en Zorg als directeur gedetacheerd en al langer in de sector actief, wijst op het feit dat we hier over een betrekkelijk nieuw fenomeen spreken, maar dat de achterliggende wetenschap al zo oud is als de weg naar Rome: "Groen maakt gezond, dat weten we allemaal, een boswandeling, lekker werken in de tuin, het heeft een positieve werking op je welzijn en je conditie. Dat buitengevoel, dat wij allemaal kennen ervaren mensen op zo'n bijzondere plek. Op de zorgboerderij. Je bent daar niemand tot last. Men is doorgaans blij met je, je bent in een veilige omgeving, waar mensen hun eigenwaarde versterken en hun zelfvertrouwen ontwikkelen. Op een boerderij telt iedereen mee. En alle mensen die hier komen krijgen de ruimte om de kwaliteit van hun leven te verhogen."

Er gaat de komende tijd veel veranderen in de sector. Tijdens het samenstellen van deze bijlage waren de begroting en de andere stukken van Prinsjesdag nog niet beschikbaar. Duidelijk is al wel dat de financiering van de mensen die voor dagbesteding bij de zorgboer komen niet meer zal gebeuren via de AWBZ. Per 2014 wordt dit geregeld via de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, de WMO, die zal worden uitgevoerd door de gemeenten. Op het totale beschikbare bedrag zal fors bezuinigd worden.

Dus de zorgboer komt in de knel? "Dat denk ik niet," zegt Vos. "Zorgboeren leveren een bijzondere vorm van kleinschalige zorg waar veel vraag naar is. Beperkten ze zich vroeger vooral tot dementerende ouderen en jongeren met gedragsproblemen, nu wordt de zorgboer steeds veelzijdiger. Zo vinden ex-verslaafden, mensen met uiteenlopende psychiatrische problemen, ex-gedetineerden en autistische jongeren baat bij het werken bij de boer. Er zij nu ook leer/werk-, onderwijs- en sociale activeringsprojecten.

‘Het grote Genieten’ vier meter onder de zeespiegel

Het is vrijwel zeker de laagstgelegen wijngaard ter wereld. De Amsteltuin, nabij Amstelveen. Jan Shake (60) vond een gebied met goede kalkhoudende grond, waarop onder andere de druivenrassen Johanner en Solaris uitstekend groeien. Samen met zijn partner Tiek Roos (59) staat hij aan de vooravond van het spannendste moment van het jaar: de oogst van het wijngaard 2013. De stalen en eikenhouten vaten in de kelder worden deze weken weer gevuld. Heel ambitieus heet hun wijn: 'Het grote Genieten'.

Voor de initiatiefnemers kwam een droom uit toen de gemeente Amstelveen in kon stemmen met de combinatie zorg en wijn op deze locatie. In

het fraaie houten gebouw op de wijngaard is wettelijk plaats voor de dagopvang van ongeveer 50 ouderen die een zinnvolle dagbesteding zoeken en mensen met burn-out of andere problemen. De dagbesteding is vooral gericht op een plezierige dag, waarbij bovendien de mantelzorgers even worden ontlast. Werken in de wijngaard is een van de vele mogelijke activiteiten. Jan en Tiek streven er naar dat 'Het grote Genieten' geldt voor iedere bezoeker aan de Amsteltuin.

De Amsteltuin heeft als bezoekerslocatie nog meer te bieden. Onlangs snelde een groep bezoekers Koreanen met gezwindde spoed van het terrein toen ze hoorden dat ze zich vier

meter onder de zeespiegel bevonden. Levensgevaarlijk vonden ze dat.

De wijngaard heeft meer vreemde eenden in de bijt. De ranken worden in de loop van de zomer ingepakt in blauwe netten. De laag in de polder gelegen wijngaard krijgt bezoek van dieren die geen enkele andere wijnboer ter wereld teisteren. Omdat ze doodeenvoudig nooit op hun terrein komen. Maar in Amstelveen zijn de eenden gek op druiven.

www.amsteltuin.nl

De Federatie Landbouw en Zorg heeft als doelstelling te bevorderen dat alle aangesloten zorgboerderijen professionele en kwalitatief hoogwaardige zorg bieden. De manier waarop de zorg gegeven wordt is toetsbaar en transparant.

- Er is een kwaliteitssysteem ontwikkeld waarin de verleende zorg op een groot aantal aspecten beoordeeld kan worden door een onafhankelijke beoordelaar in een 3-jaarlijkse audit.
- Op basis van de beoordeling worden indien nodig verbetertrajecten uitgezet, de voortgang hiervan wordt jaarlijks getoetst.
- Het Resultaat Meetsysteem is een integraal onderdeel van het kwaliteitssysteem. Het is specifiek ontwikkeld voor de zorglandbouw en maakt de kwaliteit van de geboden zorg en de tevredenheid van de deelnemers meetbaar en zichtbaar. Kernwoorden zijn: zelfmanagement, eigen kracht, deelnemerstevredenheid.
- Het Resultaat Meetsysteem geeft mensen gereedschap om zelf de geboden zorg te evalueren, zodat de zorg aangepast kan worden aan hun wensen.
- De kwaliteit wordt ook erkend door andere partners zoals cliëntenorganisaties, zorgverzekeraars, jeugdzorg en gemeentes.

Bij een zorgboerderij met het Kwaliteitswaarborg heeft elke deelnemer de volgende zekerheden:

- Hoogwaardige zorg op maat van de zorgvrager.
- Er is kundige begeleiding.
- De zorgboerderij is een in alle opzichten veilige plek.
- De begeleiders werken met heldere afspraken vastgelegd in een zorgplan.
- De persoonlijke ontwikkeling van de deelnemer staat centraal
- De zorgboerderij heeft een open beleid, iedereen kan komen kijken.
- Kwaliteit en rendement gaan hand in hand.

Met het keurmerk voldoen de zorgboer en boerin aan de Kwaliteitswet zorginstellingen en de ARBO wet. De sector zorglandbouw kan op grote schaal de kracht van de kleinschalige zorg professioneel organiseren en daarmee mensen met een zorg- of hulpvraag een unieke buitenplek bieden. Dat maakt de geboden kwalitatieve zorg 'Buitengewoon'. Het keurmerk 'Kwaliteit laat je zien' ondersteunt dit proces!

Meer informatie is te vinden op de websites: www.landbouwwzorg.nl of www.zorgboeren.nl

Zorg en landbouw passen naadloos bij elkaar.

De zorg en de landbouw. Wie had ooit gedacht dat die twee totaal verschillende sectoren naadloos in elkaar zouden kunnen overvloeien. De manier waarop deze samenwerking in Nederland vorm heeft gekregen inspireert de wereld. Het in ons land begonnen initiatief heeft geleid tot vergelijkbare samenwerkingsvormen in andere Europese landen. In Engeland, Noorwegen en in Italië kijkt men goed hoe de Nederlandse boer zijn agrarisch werk combineert met zorgtaken.

Uit de studie 'Effecten van de Zorglandbouw' uit 2011 blijkt dat ouderen met dementie tijdens hun verblijf op een zorgboerderij beter eten en drinken en dat 'moeilijke' jongeren minder gedragsproblemen vertonen op en na het verblijf op een boerderij. Het verbaast ons niet dat wonen of werken in een kleinschalige setting met veel buitenlucht, fysiek werk en persoonlijke aandacht mensen goed doet. De zorg en landbouw hebben elkaar niet voor niets gevonden. Deze ontwikkeling sluit aan bij de algemene trend in de zorg waarbij cliënten en hun vertegenwoordigers vormen van hulpverlening zoeken waarin de cliënt zelf een actieve rol speelt. Vormen waarin zij blijven participeren in de samenleving en waarin hun eigen kracht wordt aangesproken. Maar wat is precies het effect van het werken op zorgboerderijen op mensen? Wat is de invloed op hun gezondheid en welbevinden? En kunnen deze effecten meetbaar gemaakt worden naar verzekeraars en gemeenten? Daarbij staat het wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van zorg op boerderijen in de kinderschoenen. Echter de voorlopige resultaten zijn veelbelovend.

In een studie die gedaan is naar individuele leerwerktrajecten voor probleemjongeren op de boerderij concluderen de onderzoekers dat het boerderijtraject een positief effect heeft op probleemgedrag en zelfwaardering van de jongeren. Deze positieve effecten blijven ook een jaar na het boerderijtraject zichtbaar. Het traject leidt ook tot een verbetering in het contact met het eigen gezin en een verhoging van de eigenwaarde en het welbevinden van de jongere. Naast deze kwantitatieve resultaten geven jongeren aan dat zij op de boerderij minder prikkels en minder agressie ervaren

dan op traditionele voorzieningen of op school. Ook zijn er minder conflicten.

Kijken we naar een heel andere doelgroep, ouderen met dementie die voor dagbesteding op de boerderij komen, dan laten onderzoekresultaten ook hier belangrijke positieve effecten zien. Belangrijk aandachtspunt bij (dementerende) ouderen is dat zij voldoende voedsel en vocht binnen krijgen. Ouderen met dementie hebben een groot risico op ondervoeding en ongewenst gewichtsverlies. Uit het onderzoek blijkt dat dementerende ouderen in dagverzorging op een zorgboerderij meer energie, koolhydraten en vocht innemen dan dementerende ouderen in de reguliere dagverzorging. De activiteiten op de zorgboerderij vergen over het algemeen meer fysieke inspanning dan de activiteiten bij de reguliere opvang. En deze activiteiten zijn altijd aanwezig. Ouderen op de boerderij voelen zich meer gestimuleerd om mee te doen en actief te blijven, waardoor ze hun fysieke conditie op peil houden.

Ook andere doelgroepen zoals mensen met een verstandelijke beperking of mensen met psychische problemen of een verslavingsgeschiedenis geven aan baat te hebben bij het werken op de boerderij. Zij ervaren structuur en ritme, continuïteit in de begeleiding, een kleinschalige sociale gemeenschap, zinvol werk en afleiding, leren in een echte (werk)omgeving met nadruk op hun mogelijkheden.

Marjolein Elings (34) studeerde Consumentenwetenschappen aan de Wageningen Universiteit. Zij werkt voor het Plant Research International, onderdeel van die Universiteit en verdiept zich al een aantal jaren in de zorglandbouw.

Op het erf van Conny in Den Hout (N-B)

“Die mensen moeten tussen die vier muren vandaan.”

Conny van der Schriek (36): “Bij ons komen relatief jonge dementerenden voor een zinnvolle dagbesteding. Er is veel werk te doen. Ze kunnen in de moestuin of in de kas werken, maar ook de hokken van de konijnen schoonmaken of de geitjes voeren. Tussen de middag eten we met zijn allen warm, ook onze vier kinderen komen tussen de middag uit school. Dan wordt er gezamenlijk gekookt met producten uit eigen tuin.

Ik vind het mooi om te zien dat de zorggasten zich nodig voelen: “Als ik er niet ben gebeurt er hier niets!” Je ziet ook dat mensen nieuwe contacten op doen. Zo zijn hier twee mannen die alle klussen samen doen. Het is belangrijk dat de mensen in het begin van het dementieproces bij ons komen. Dan hebben ze nog de kans om zich vertrouwd en veilig te gaan voelen. Ook als hun conditie verslechtert kunnen ze hier lang blijven.

De kinderen brengen leven in de brouwerij en helpen ook mee met kleine klusjes. Een oudere zingt een liedje met ze of repareert hun speelgoed.

Twaalf jaar geleden hebben we de boerderij Levensvreugde van mijn schoonouders overgenomen. Ze wonen nu in de woning voor aan het erf. We begonnen met 30

melkkoeien, dat is uitgebreid tot op dit moment 70 stuks. Mijn man Frank melkt ze. Bij het melken of als de koeien afkalven komen de zorggasten graag kijken of assistentie verlenen in de stal.

We zijn toen ook meteen met de zorgboerderij begonnen samen met 'De Riethorst Stromenland' een zorginstelling uit de regio. Ik ben opgeleid als ergotherapeut, maar ik ben ook boerendochter. Ik weet wat het is om 's nachts te helpen bij een moeilijke bevalling van een van onze koeien.

Ik werkte toen bij een verpleeghuis, ik dacht meteen al: “Die mensen moeten weg tussen die vier muren.” En bovendien is niet iedereen gelukkig met knippen-plakken-kleuren, toch vaak een dagelijkse routine in de intramurale zorg.

De transitie naar de WMO en de uitvoering door de gemeentes, als die doorgaat, wordt voor ons spannend. Ik zit bij de gemeenteraad op de publieke tribune en een aantal wethouders van de gemeente Oosterhout zijn hier al op bezoek geweest. Ik hoop dat het lukt de gemeente in te doen zien dat wij waardevol werk doen.”

www.zorgboeren.nl/zorgboerderij-levensvreugde

Het zorgaanbod in beeld.

Genoemd worden alleen de bij de Federatie aangesloten zorgboerderijen. Nadere informatie over de zorgboerderijen op www.zorgboeren.nl en www.landbouwzorg.nl

Noord-Holland

105

zorgboerderijen
Stichting
Landzijde (94)
LTO Noord (11)

Flevoland

22

zorgboerderijen
Vereniging
Zorgboerderijen
Flevoland (22)
Coöperatie Boer & Zorg

Friesland

55

zorgboerderijen
BEZINN,
Boeren en Zorg
in
Noord Nederland (55)

Groningen

34

zorgboerderijen
BEZINN,
Boeren en Zorg
in
Noord Nederland (33)
LTO Noord (1)

Zuid-Holland

57

zorgboerderijen
Zorgboeren Zuid-Holland (26)
Vereniging Zorgboeren
Zuid-Holland (25)
LTO Noord (3)
Vereniging van Utrechtse
Zorgboerderijen (3)
Coöperatie Boer & Zorg

Utrecht

23

zorgboerderijen
Vereniging van Utrechtse
zorgboerderijen (14)
BEZIG (6)
LTO Noord (1)
Zorgboeren Zuid-Holland (1)
Stichting Landzijde (1)
Coöperatie Boer & Zorg

Zeeland

23

zorgboerderijen
ZLTO (23)
SZZ

Noord-Brabant

97

zorgboerderijen
ZLTO (97)
SZZ

Aantal zorgboerderijen per provincie

	2001	2005	2009	2011	2011	2013**	2013**
				NL totaal	FLZ	NL totaal	FLZ
Gelderland	77	131	196	220	124	229	112
Zeeland	11	21	37	54	33	55	23
Noord-Brabant	45	78	138	205	140	220	97
Friesland	19	47	86	100	57	120	55
Groningen	13	35	74	81	44	94	34
Noord-Holland	34	43	130	167	106	190	105
Zuid-Holland	30	63	92	123	58	130	57
Flevoland	6	14	27	31	19	38	22
Drenthe	18	30	66	94	63	119	68
Overijssel	31	65	123	135	67	159	80
Utrecht	18	30	49	58	28	60	23
Limburg	15	34	70	77	50	88	59
	317	591	1088	1345*	789	1502*	735

bron: Federatie Landbouw en Zorg (FLZ)

* Totaal aantal zorgaanbieders in de groene ruimte, sinds 2011 een andere wijze van tellen

** Stand van zaken september 2013

Sinds 2011 wordt het aantal zorgboerderijen dat valt onder de FLZ apart bijgehouden

Helianthu-Zathe Friesland

Eilandstal Noord-Holland

Vinkenstee Zuid-Holland

Levensvreugde Noord-Brabant

Fledderushoeve Drenthe

Diepenveen Overijssel

Heidewaard Gelderland

Gelderland

112

zorgboerderijen
BEZIG, Boeren en Zorg
in Gelderland (52)
Vereniging Zorgboeren
Oost-Gelderland (28)
Vereniging Zorgboeren
Rivierengebied (23)
ZLTO (5)
LTO Noord (2)
Vereniging van Utrechtse
Zorgboerderijen (1)
Zorgboeren Zuid-Holland (1)
Coöperatie Boer & Zorg

Limburg

59

zorgboerderijen
LLTB (59)
Coöperatie Limburgse
Zorgboeren

Jaap Hoek Spaans:

“Met Vriendentuinen de Voedselbanken echt helpen.”

De voedselbanken in Nederland verdelen jaarlijks een kleine tien miljoen kilo voedingsmiddelen. Eten voor mensen die het zelf niet meer kunnen kopen. Maar het voedsel en het fruit dat ze aangeboden krijgen komt van overschotten. Soms nauwelijks meer eetbaar. De voedselbanken zouden graag vers voedsel willen hebben, zodat gezonde voeding ook bereikbaar wordt voor hen die dat het meest onthoren. En ze willen het uiteraard gratis. Een dilemma?

“Nee,” zegt Jaap Hoek Spaans, directeur van de Stichting Landzijde “daar hebben we in de provincie Noord-Holland een oplossing voor bedacht. We leggen bij de bij ons aangesloten zorgboeren een productietuin aan, of passen de bestaande aan, zodat de boeren meer mensen met een beperking of met grote afstand tot de arbeidsmarkt kunnen voorzien van dagbesteding. Van het resultaat mogen ze zelf eten, maar het is bestemd voor de vrijwilligers van de voedselbank die het komen halen en distribueren. Zeer nuttige taken die we sinds 2013 kunnen aanbieden en die in de komende jaren fors uitgebreid zullen worden. En alles hartstikke vers. Vandaag geoogst, morgen op je bord. Ik ben er zeker van dat dit initiatief landelijke navolging zal krijgen.”

Jaap Hoek Spaans is geen gewone boer. Al is hij dat ook. (zie kader hiernaast). Hij wordt alom gezien als onuitputtelijke bron van vernieuwingen en een samenbindende factor in groen en agrarisch Nederland. Om het concept van de Vriendentuinen tot leven te brengen mobiliseerde hij de Vriendenloterij, de Stichting Doen, de eerdergenoemde Stichting Landzijde en de Noord-Hollandse voedselbanken. Gezamenlijk werd een plan van aanpak ontwikkeld waaraan nu uitvoering wordt gegeven. Niet alleen verse groenten en waar mogelijk fruit, maar ook een vers eitje. Die krijgen ze bij de Voedselbanken vrijwel nooit aangeboden.

Bij de Vriendentuinen komen een uniek kippenhokken. Daarin kunnen 75 legkippen worden gehuisvest. Het kippenhok krijgt een verplaatsbare ren met riant veel ruimte voor de bewoonsters. Afhankelijk van het seizoen wordt de mobiele unit om de dag verplaatst, waardoor de kippen steeds over een vers stuk grasland kunnen beschikken. Voor de mensen op de boerderij levert het extra activiteiten zoals hok verplaatsen, eieren rapen en verpakken.

Nederland telt inmiddels meer dan 130 voedselbanken, waarvan er een aantal met wachtlijsten werkt. Elke week krijgen ruim 25.000 mensen een voedselpakket. Het werk wordt gedaan door honderden vrijwilligers. Die zorgen voor logistiek, opslag, ompakken, uitdelen en administratie. “En ze leveren een niet geringe bijdrage aan het terugbrengen van de verspillen van voedsel. Beperken we ons even tot Noord-Holland dan telt die provincie 25 uitgiftepunten. 13 in Amsterdam en 12 buiten de stad. Met 24 Vriendentuinen krijgt de organisatie 192.000 kilo aan verse groenten en fruit. Dat is een kilo verse groenten en fruit per pakket. Volgens de plannen die we hebben gemaakt loopt dat op tot het dubbele in de komende jaren. De tuinen die we nu hebben vormen we om naar echte productietuinen, waardoor de opbrengsten verder zullen toenemen. We zijn met 24 tuinen begonnen. Dat moeten er over twee jaar meer dan 40 zijn. En dan hebben we bijna 90 werkplekken extra gecreëerd, een niet onbelangrijk resultaat.”

Groot zijn in kleinschaligheid

De Stichting Landzijde waaronder in Noord Holland een kleine 100 zorgboeren samenwerken werd in 2003 door Jaap Hoek Spaans opgericht vanuit de filosofie dat het aanbod beter onder een koepel kon worden gebracht, waardoor centraal service kon worden verleend, naar de boeren, naar de deelnemers en naar de gemeenten.

“Het was een kwestie van je gezonde boerenverstand gebruiken, want niet iedere zorgboer kan alle deelnemers die zijn geïndiceerd voor dagopvang aan. Je zou eigenlijk kunnen zeggen dat de buurtzorg in Nederland klein is in grootschaligheid en dat wij groot zijn in kleinschaligheid. Het is heel belangrijk dat gemeenten weten waar welke zorg wordt verleend bij de boeren in de (directe) omgeving. Dat hebben wij binnen Landzijde kunnen bundelen door dat gezonde boerenverstand te koppelen met zorgprofessionals die ook bij Landzijde op de payroll staan.”

Jaap Hoek Spaans (59) is boer, maar was ook leraar in het Voortgezet Onderwijs. Naast zijn functie als directeur van Landzijde heeft hij twee boerderijen in Noord-Holland. Een daarvan wordt gerund door zijn vrouw. Op die boerderij wordt vooral ingezet op leer/werktrajecten. De tweede boerderij staat onder leiding van zijn zoon en is gespecialiseerd als logeeradres voor kinderen.

Op het erf van de Jeroenen in Osdorp

“We zijn hier recht voor zijn raap”

“Het was een droomsituatie” volgens Jeroen Rijkema (44). In Osdorp stonden de kassen van een rozenkwekerij leeg. Onder eindverantwoordelijkheid van Stichting Landzijde en gefaciliteerd door het gemeentebestuur werden hij en zijn compagnon Jeroen Klaassen in staat gesteld de kassen te verbouwen en te starten met dagbesteding. De gedachte was dat je mensen die in een traject zitten een prachtige mogelijkheid kon bieden om zinvol en mooi werk te doen.

“Je wilt iets voor mensen betekenen, maar er moet ook geld verdiend worden. We leveren inmiddels producten onder meer aan La Place, de vooral in de Randstad bekende supermarkten van Marqt en de groothandel in AGF Smeding. Die verwachten kwaliteit.

We zijn hier recht voor zijn raap. De mensen die hier werken hebben veel meegemaakt. Soms zijn ze dak- of thuisloos of hebben een verleden als verslaafde of komen uit de psychiatrie. Tegen de verwachting in is deze moeilijke doelgroep heel goed te motiveren; iedereen is hier vrijwillig. Je hebt er zelf voor gekozen. Er zijn een paar simpele regels, waar iedereen zich aan moet houden. We streven er naar dat iedereen een fijne dag heeft en dat hij morgen weer graag wil komen.

Het busje haalt je om 8 uur in de ochtend op, ben je te laat, dan heb je de bus gemist. Die komt pas de volgende dag weer.

De sfeer is fantastisch, mensen krijgen aandacht en voelen zich gewaardeerd. Over hun problemen hoeven ze niet te praten. Het is geen therapie, er wordt productie naar kunnen van je verwacht.

Stekken planten, tomaten oogsten, aubergines inpakken; er is voor iedereen werk, uiteraard werk dat iemand fysiek aan kan. Per dag ontvangen we zo’n 60 mensen, onze jongens en meiden hebben van alles, maar ze zijn niet gek! De meesten bloeien hier echt op, soms lukt het iemand te begeleiden naar regulier werk. Afhankelijk van het traject krijgen de meeste cliënten € 10,- per dag voor hun geleverde arbeid.

Onze jongens (en meisjes natuurlijk) komen hier meestal via de Dienst Werk en Inkomen (DWI) van de gemeente Amsterdam. Ze kunnen hier van alles leren over de teelt van planten en een diploma teelttechniek halen. Voor wie dat wil is het ook mogelijk om Nederlandse les te volgen. De les zit vooral erg vol als het te koud of te warm in de kassen is:”

www.kwekerijosdorp.nl

Pootwerkzaamheden

In de tomatenkas van de zorgkwekerij

Peter Hilbers

“Ondertussen in Amsterdam”

Aan het woord is Peter Hilberts (61), beleidsambtenaar van de Dienst Werk en Inkomen (DWI) in Amsterdam. “Ooit dacht ik we hebben acht jaar om het op te lossen, maar dat was een beginnersfoutje. In 2006 begonnen we een pilot ‘Dagbesteding, onderdeel van het Plan van aanpak Maatschappelijke Opvang’. De doelstelling was: iedereen van de straat en zoveel mogelijk zelfstandig wonen. Onze ‘klanten’ zijn een zeer kleurrijke groep, iedereen heeft een mix van meerdere problemen. Het mag gezegd worden, de stad is daar heel goed mee omgegaan. De resultaten zijn mooi te noemen.

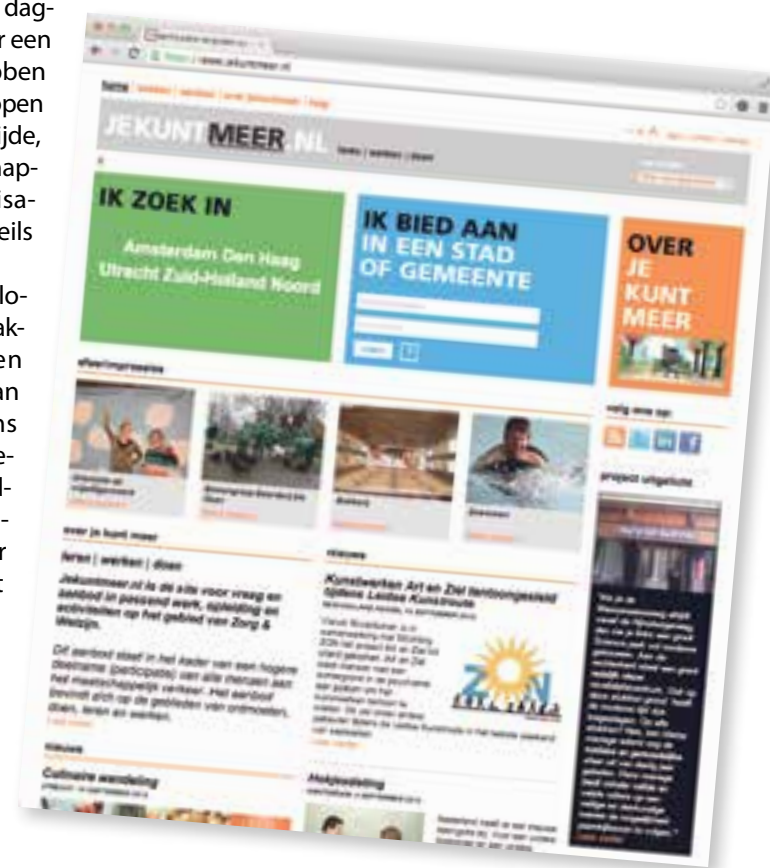
Binnen Amsterdam gaat het bij dagbesteding om meer dan 1000 mensen, daarvan gaan er zeker 200 voor dagbesteding of werk naar een zorgboerderij. We hebben een 13-tal contracten lopen met ondermeer Landzijde, maar ook met maatschappelijke opvangorganisaties als het Leger des Heils en De Regenboog.

In Amsterdam is één loket waar mensen die dakloos zijn zich kunnen melden, dat is in de Jan van Galenstraat. Soms denk ik ‘Hoe is het mogelijk, er moeten ook bordjes in Brazilië of Bulgarije staan die direct naar de Jan van Galenstraat wijzen.’

We gaan er steeds meer toe over om aan de klant te vragen hoe hij of zij zelf zijn traject ziet. In een computerprogramma kan de klant zelf aangeven

wat zijn plannen en vorderingen zijn. Het gaat er om dat mensen kleine stapjes kunnen maken, soms wordt iemand al angstig van de geringste verandering. Maar sommigen halen een startkwalificatie, je moet die gezichten eens zien bij de diploma-uitreiking, vaak hebben ze nooit eerder een diploma gehaald. Mij verbaast het altijd weer, mensen kunnen meer dan je denkt.”

De website www.jekuntmeer.nl, die Amsterdam samen met de stichting De Omslag heeft ontwikkeld is ook in gebruik in Den Haag en Utrecht en is speciaal voor deze doelgroep bestemd.

Je kunt niet ‘zorgboeren’ zonder vakopleiding.

Door de sterke uitbreiding van het aantal Zorgboerderijen kwam er steeds meer vraag naar professionalisering van deze bedrijfstak. Het volgen van de opleiding blijkt de kwaliteit van de zorg op de boerderijen een enorme positieve impuls te geven.

Elf jaar geleden werd Wiebe Cool door Warmonderhof Opleidingen, gevestigd in Dronten en onderdeel van Groenhorst, gevraagd om een opleiding voor zorgboeren te ontwikkelen binnen het agrarisch onderwijs. Juist binnen het agrarische onderwijs omdat eerlijk, overzichtelijk en altijd zinvol agrarisch werk op zorgboerderijen de basis vormt van goede zorg. Drie jaar had hij nodig om het leerplan te maken, door de onderwijscommissies heen te loodsen en de felbegeerde erkenning en daarmee ook subsidiering los te krijgen. De opleiding richt zich op aankomende zorgboeren, die op bestaande agrarische bedrijven zorg willen bieden.

Wiebe Cool is coördinator en docent van de opleidingen en biedt dit jaar voor de achtste keer deze vakopleiding aan als BBL-traject (deeltijd). Het is een tweejarige opleiding, waarvan de (aankomende) zorgboeren minimaal 80 dagen per lesjaar op een zorgboerderij werken. Leren in de praktijk staat centraal met een terugkoppeling in de vaklessen. Eenmaal in de twee weken, op donderdag en vrijdag, komen de studenten naar Warmonderhof voor de vaklessen. Overnachten en samen eten hoort er op die dagen bij en dat wordt vaak zeer gewaardeerd, omdat ook dan uitwisseling van werkervaring plaats vindt.

Van de (aankomende) zorgboeren wordt als vooropleiding een MBO Groen niveau drie of hoger gevraagd, of een aantoonbaar vergelijkbaar niveau.

In het ene lesjaar staat de werkbegeleiding centraal. Belangrijke vakken zijn ontwikkelingspsychologie, methodisch werken, kennis van doelgroepen, gesprekstechnieken, ziektebeelden, psychiatrie op het erf, communicatietraining, zorg en tuinbouw, zorg en dier.

In het andere jaar gaat het om manage-

ment en organisatie met vakken als bedrijfseconomie, zorg- en kwaliteitsmanagement, besluitvorming, samenwerking, taakverdeling, netwerkvorming en projectmatig kunnen werken. De vakken worden allemaal gegeven door vakbekwame, ervaren docenten, uit het werkveld van Landbouw & Zorg zelf.

De opleiding sluit af met een MBO niveau vier diploma. Na het behalen van dit diploma zijn de (aankomende) zorgboeren in staat om op een zorgboerderij verantwoord werkbegeleiding te geven en om zelf een nieuw initiatief te starten.

Warmonderhof is een biologisch dynamische land- en tuinbouwschool, de enige in Europa, waar leren, wonen en werken de drie belangrijkste componenten zijn. Het antroposofische gedachtegoed neemt een belangrijke plaats in binnen het lesaanbod, ook bij de zorgboeren. “Ik zie dit als een belangrijke aanvulling op de algemeen gangbare zienswijzen binnen wetenschap, didactiek en methodiek”, aldus Wiebe Cool, “daar varen zowel de zorgvragers als de zorgboeren zelf wel bij.”

www.warmonderhof.nl

Op het erf van Moai Seldum in Oentsjerk (Fr)

“Avontuurlijk logeren bij de boer.”

De koeien gaan naar de stal. Op de achtergrond Moai Seldum.

“Moai Seldum is een uitzonderlijke zorgboerderij,” vertelt Attsje de Vries (43). “Hier geven we 24-uurs zorg 365 dagen per jaar. Er is ruimte voor een aantal groepen met een eigen woon- en slaapgedeelte voor beschermd wonen, groepswonen en deeltijd-wonen. Op het erf van de boerderij hebben we een nieuw gebouw dat deze opvang mogelijk maakt.

Mijn man Thomas zorgt voor onze 30 melkkoeien, de vleeskoeien en de schapen samen met ‘zorggasten’ die dat werk graag doen. Joeri, een van onze zorggasten bijvoorbeeld kent alle koeien bij naam. Naast het zorggedeelte willen we een echt agrarisch bedrijf blijven met alle werkzaamheden die daar bij horen. Ikzelf ben opgeleid als Z-verpleegkundige. Soms vind ik het wel moeilijk dat het grootste deel van mijn tijd aan management en administratieve werkzaamheden besteed wordt. We hebben 22 medewerkers, dat is heel wat. Het liefst wil ik in mijn oude kleren buiten lopen met de kinderen voor wie we zorgen. Daar kan ik heel erg van genieten.

Toen wij begonnen in 2001 was het fenomeen zorgboerderij iets nieuws. Via een regionale zorgverzekeraar was de financiering voorspoedig rond te krijgen. Ook al omdat we meteen 12 klanten kregen op onze advertentie ‘Avontuurlijk logeren bij de boer!’ Er is veel vraag naar deze opvang; we hebben eigenlijk voor alle groepen een wachtlijst. Wij vangen meervoudig gehandicapten met een complexe zorgvraag op en bieden ze professionele ondersteuning.” In hun eigen gezin met dochter Anne Brecht en zoon Ype Jacob vangen Attsje en Thomas vier kwetsbare kinderen op, die ze een warme thuissituatie bieden. Attsje: “Een aantal ouders hebben een belangrijke rol, dat zijn de ‘meitinkers’, de meedenkers. Als we iets nieuws willen, bespreken we dat eerst met hen.”

Omdat deze zorgboerderij ook permanente huisvesting biedt, wreekt zich het feit dat de huisvestingscomponent die bij intramurale zorg mee wordt gefinancierd, hier niet van toepassing is. Het werk wordt gekwalificeerd als extramurale zorg. Iedereen is op 28 september a.s. welkom op de open dag ter ere van het tienjarig bestaan van de zorgboerderij.

www.zorgboerderij-friesland.nl

Maatschappelijk rendement van zorgboeren is groter dan gedacht.

Resultaatfinanciering is een onderdeel van de hervormingen in de zorg. De huidige bekostiging van de zorg is veelal gebaseerd op volume en output. Resultaatfinanciering kijkt niet naar volume, bijvoorbeeld het aantal uren zorg dat een zorgvrager ontvangt, maar naar het effect van de zorg op de zorgvrager. Wanneer (lokale) overheden en zorgverzekeraars de zorgverleners kunnen beoordelen op werkelijk behaalde resultaten ontstaat er een mechanisme dat een beter resultaat per bestede euro oplevert.

Om dit mechanisme te ontwikkelen en daarmee de effecten van zorg op zorgboerderijen te achterhalen en te meten heeft Co-operatie Boer & Zorg een Social Return on Investment (SROI) pilot-traject gedaan. Via SROI wordt het rendement van een maatschappelijke investering geanalyseerd. Hierbij worden de missie en doelstellingen van de maatschappelijke onderneming gerelateerd aan de investeringen. Aan de hand van een analyse van belanghebbende personen c.q. actoren (stakeholders) worden de effecten en indicatoren in kaart gebracht en omgezet in geldwaarde. Het doel van het pilot-traject was het ontwikkelen van een standaard model voor het analyseren van stakeholders, ef-

fecten, indicatoren en waarden van een zorgboerderij. Dit model stelt iedere zorgboerderij in staat om de effecten van de zorg op een efficiënte manier te meten.

De belangrijkste stakeholders zijn de zorgvrager, de mantelzorger, zorgverzekeraar, gemeente en de ministeries. Effecten die worden gerealiseerd komen ten gunste aan deze stakeholders. Deze effecten bestaan onder andere uit het voorkomen van uithuisplaatsingen, het voorkomen van onderzichtsstellingen, het voorkomen van criminaliteit, het ontlasten van mantelzorgers, maar ook het langer thuis kunnen blijven wonen van ouderen.

Hoe het waarderen van deze effecten in zijn werk gaat wordt met het volgende voorbeeld geïllustreerd. Dagbesteding op zorgboerderijen resulteert in het langer thuis kunnen blijven wonen van ouderen. Dit is niet alleen waardevol voor de persoon zelf, maar ook een directe kostenbesparing omdat een intramurale opname duurder is dan dagbesteding op een zorgboerderij, waardoor iemand jaren langer thuis kan blijven wonen. De gemiddelde jaarlijkse kosten (exclusief kapitaallasten) van een intramurale opname is € 15.964,- per persoon. Deze kosten hoeven niet gemaakt te worden doordat een intramurale opname kan worden voorkomen als gevolg van passende dagbesteding op een zorgboerderij.

Door het toepassen van een standaardmodel voor het meten en monitoren van het maatschappelijk rendement van zorgboerderijen kunnen financiers (overheid en verzekeraars), maar ook individuen vergelijkingen maken tussen zorgboerderijen en vervolgens weloverwogen keuzes maken die gebaseerd zijn op betrouwbare data.

De deelnemende zorgboerderijen hebben gebruik gemaakt van de SROI applicatie van Social E-valuator. Deze applicatie is een webtoepassing voor het uitvoeren van SROI ana-

Gert-Jan Baan

lyses. Om de SROI verslaglegging, naast de financiële verslaglegging (ROI), te integreren in de bedrijfsprocessen van zorgboerderijen wordt onderzocht hoe een koppeling gerealiseerd kan worden met bestaande administratiepakketten van zorgboerderijen.

Het pilot-traject is uitgevoerd onder 12 zorgboerderijen onder begeleiding van Geert-Jan Baan. Als expertpartner van Social E-valuator ondersteunt hij organisaties bij het analyseren van hun maatschappelijk rendement.

Op het erf van zorgboerderij Trintelen (L)

“Courgettes voor 50 cent en een takje munt gratis.”

Met enige regelmaat rijdt Guus zijn mobiele supermarkt naar de rand van het erf van de boerderij, waar hij als verkoper zijn taken verricht. Zijn grote landelijke concurrenten met meerdere filialen geven vaak ‘de laagste prijs garantie’. Dat doet hij niet. Hij is gewoon de allergeodkoopste.

Guus is een van de hulpboeren van zorgboerderij Trintelen in het gelijknamige dorp. De boerderij ligt op een hooggelegen punt in het Limburgse heuvelland met prachtige vergezichten rondom.

De toekomst van die boerderij werd onzeker toen de boerenzoon naar Denemarken vertrok om daar een melkveebedrijf te beginnen. Chantalle en Yvonne, de twee dochters besloten in overleg met hun ouders in 2004 om van het bedrijf een zorgboerderij te maken.

Chantalle (39): “Er was en is bij cliënten van grote instellingen veel vraag naar buitenwerk in de natuur. Door onze opleiding en ervaring in het werken met verstandelijk gehandicapten en in de verpleging kunnen we dit werk doen. Je moet naar iemand kijken, wat kan hij, wat begrijpt hij. Iedereen kan hier zijn zelfredzaamheid vergroten. De een voert de duiven, de ander maakt de kattenbak schoon, een derde kan werken in de moestuin of de paarden naar de wei brengen.

Het is geweldig om te zien hoe iemand verantwoordelijkheid leert te nemen voor

zijn taak en hoe trots hij of zij daar dan op is. Sommigen blijven heel lang, Guus is hier al bijna tien jaar. Voor Lisa hebben we een systeem bedacht om met haar te communiceren, ze kan niet praten, maar wijst wel een beker aan als ze wil drinken of een konijntje als ze dieren gaat voeren. Ze weet heel goed wat ze wil, als wij haar maar begrijpen. Daar zijn wij deskundig in.” Het is echt zorg op maat.

“Voor iedere ‘hulpboer’, zoals wij de cliënten noemen, maken we een zorgplan. Dat kunnen we bespreken met ouders of familie, maar ook met andere behandelaars. Gelukkig doet mijn vader, hij is inmiddels 72, nog steeds de vleeskoeien. Hij kan niet zonder zijn dieren. En mijn moeder regelt de minicamping. Soms wijst een hulpboer kampeersders de weg op de camping en komen de kampeersders koffie drinken in de kantine. Zo verbeteren onze hulpboeren op een vanzelfsprekende manier hun sociale vaardigheden.”

www.zorgboerderijtrintelen.nl

Guus bij zijn ‘supermarkt’

Feiten en cijfers

Doelgroepen die terecht kunnen bij de zorgboerderijen

Verstandelijke beperking	508
Psychische hulpvraag	429
Lichamelijke beperking	219
(Ex-) gedetineerden	40
(Ex-) verslaafden	110
Jeugdzorg	346
Speciaal onderwijs	326
Ouderen	301
Dementerende ouderen	215
Langdurig werklozen	207
Autisme	478
Niet aangeboren hersenletsel	294
Burn-out	256
Kinderopvang	112
Asielzoekers	42

Vormen van zorgverlening

Dagbesteding	650
Wonen / werken	100
Arbeidssteunbegeleiding	260
Logeren	208

Financiering werkbegeleiders

Werkbegeleiders in dienst van zorginstelling/DAC	73
Werkbegeleiders in dienst van L & Z combinatie	69
Boer/boerin in dienst van zorginstelling/DAC	25
Zorginstelling/DAC betaalt huur/onkostenvergoeding	230
Werkbegeleiders betaald vanuit PGB	34
Deelnemers betalen eigen bijdrage	370
Werkbegeleiders krijgen geen vergoeding	50
	10

* DAC: Dag Activiteiten Centrum

* L & Z: Landbouw en Zorg

* PGB: Persoons Gebonden Budget

Financiering zorgboerderijen

Onderdeel zorginstelling/DAC	50
Eigen AWBZ erkenning	50
Zelfstandig bedrijf i.s.m. instelling	275
Zelfstandig bedrijf met financiering middels PGB	556
Geen vergoeding	6
Anders	567

Activiteiten op de zorgboerderij

Varkens	127
Koeien	298
Pluimvee	402
Schapen	292
Geiten	251
Kleinvee	457
Akkerbouw	81
Tuinbouw	341
Fruiteelt	155
Natuurbbeheer	185
Camping	41
Bosonderhoud	91
Recreatie	114
Winkel	135
Paarden	426

Niet geregistreerd is in hoeverre deze activiteiten professioneel of hobbymatig worden uitgevoerd
De gegevens op deze pagina gelden voor zorgboerderijen aangesloten bij de FLZ
Gegevens van september 2013

Televisieman Aad van den Heuvel:
**‘Hiermee haal ik
eenzame ouderen
uit hun isolement’**

Klanten van de ASN Bank helpen het verschil maken. Want de ASN Bank investeert geld met oog voor mens en milieu en steunt tal van projecten in binnen- en buitenland. Zo maken we bijvoorbeeld duizenden dagjes uit voor eenzame ouderen mogelijk. Andere goede redenen om te kiezen voor onze betaalrekening zijn lage kosten, rente op uw tegoed en een uitstekende service. Werk samen met Aad aan een betere wereld, open nu online een ASN Bankrekening. **Meer weten? Kijk op asnbank.nl of bel gratis 0800-0380 (ma/vr).**

**Kies nu voor betalen met idealen.
Met de ASN Bankrekening en de ASN Wereldpas.**

ASN BANK
VOOR DE WERELD VAN MORGEN

**Met iDeal
en mobiel
bankieren
app!**